

Emnenr. 5

Fylke: Akershus

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: N. Høland

Emne: Vannbæring

Bygdelag:

Oppskr. av: Hr. G. Skedsmo

Gard:

(adresse): Løken i Høland

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Efter søgn — i samråd med flere eldre folk

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Frar til op. 1: For 40-50 år siden var alminnelig å bare vann med åk — nu er dette skjelden å se. Kallet vanlig for åk.

Den type som bruktes her hadde en uthelet hvelving som passet over skuldrene således at åket lå støtt og godt på skuldrene, hadde ulovagt en innskjering for plass til nakken.

Åket rakk litt ut for begge skuldre. Hadde i hver ende en jernklempe (eller krampe) — heri var festet tau (av tykkelse som alm. kjøretømmer) med jernkrok i nedre ende til å henge botten i.

Langden av tauet var avpasset slike at botten kom i passende avstand fra markene.

For bruk i hestestaller er trebøtter tildels enda i bruk her i bygda, men til vannbæring — d. v. s. i de tilfeller da det ble så lite vann i brønnen at det måtte bæres inn til fjøs og stall — er nok trebøtten avløst av jernbøtten for 50-60 år siden.

— Her i bygden har i de siste et hundre år — kanskje en god del lengre

- vart alm. på de fleste bruk, at brønnen
 - som vannet til husdyrene ble tatt fra -
 lå like i nærheten av fjøret. En trestokk
 var nedgravd i jorden fra brønnen og rakk
 inn i fjøret. Denne stokk "Påmpestokken"
 var laget hull i langsefter, og minnet
 inne i fjøret ut i en trekum som
 var gravd tilsvarende ned i jorden -
 var således i samme høide med overkant
 som brønnen, når denne var fylt med
 vann. Fra denne trekum - med
 vidde ca 1 kvadratalen - ble så vannet
 øst opp i en tønn inne i fjøret. Vannet
 ble således i vintertiden kildslått.

Svar 2: Inntil for omkr. 50 år siden
 har her - på enkelte steder vart brukt
 å bære vann i vass-så. Denne hadde
 en størrelse av 50 til 80 liter. Hadde to
 ører hvor det ble stukket så stong i jorden
 og båret på skuldrene. Vass-såen ble vistnok
 mest brukt på litt større bruk - på de mindre
 bruk ble mest brukt vassbæring med bøtter
 og åk. Vass-såen ble vistnok mest alm.
 båret av tjenestegjenter (karene drø da
 oftest med kjøring og var borte om dagen.)

Svar 3: Å frakte på ski vites ikke å
 være alm. kjennet her.

Svar 4: Har vistnok vart mest alminnelig
 betraktet som kvindfolkarbeide.

Svar 5: Bæring av vann med vass-så
 - og forresten er på nesten alle bruk
 her opphørt for 50-60 år eller mere siden.

Svar 6: På enkelte større bruk har det vært alus. helt til senere tid å kjele vann til husholdningen - matvann fra oppkommer med særlig godt skikket vann.

Svar 7: På de aller fleste bruk er nu innlagt vann i fjøset. På kjøkken med antagelig vis fremdeles å mangle innlagt vann på halvparten av brukene.

1341

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
adr. NORSK FOLKEMUSEUM
BYGDØY

Jeg ber om unnskyldning for at jeg kommer så sent med ovenst. svar.

Grunnen er, at jeg er helt oversett med forskjellige gjærmil.

Arbødigst
H. G. Skedsmo

Bygdøy i april 1948.

Tilleggsspørsmål til emne nr. 5, Vannbæring.

Vennligst svar på dette papir med blyant og send det så fort råd er i den lille konvolutten.

Brukte eller bruker en å la flyte noen gjenstander på vannet eller melken når en bar eller kjørte vaskene en lengre vei for å hindre at vasken skvulper over?

Brukte eller bruker en:

- 1) Treskiver, løse lokk (med eller uten håndtak)?
- 2) a) Trekors?
b) Trekors med en liten knott i midten for lettere å kunne løfte det?
- 3) Noen trestykker?
- 4) Gress, halm, løkvister, store blad, gran- eller enekvister?
- 5) Is eller snø?
- 6) Kjerald, skål, bøtter, trefat?
- 7) Korkskiver?
- 8) Hva kaller en slike ting for (skuljefjæl, flottor, bøk, flæ, flyteskiver)?
- 9) Fanns det noen forseggjorte gjenstander til det bruket?

--- o o o ---

Her har (ihvertfall for i tiden) vært
almennelig å ha et trekors flytende i vannet.
Korset var laget av to like lange bordstumper som
var spikret sammen. - En passe stor tomme-
brunn ble også brukt. Noe bestemt navn
på dette har jeg ikke hørt.
Det som er nevnt i de øvrige spørsmål
er ukjent her.

Herad

N. Holand

Uppteiknar

K. S. Pedersen

1608